

F. HARBİSON - C. A. MYERS; *Manpower and Education, Country Studies in Economic Development*; Mc Graw - Hill Book Com.; New York; 1965; 343 Sahife

Princeton Üniversitesi iktisat profesörlerinden F. Harbison ile, MIT endüstri münasebetleri profesörü C. A. Myers «İnsangücü» mevzuunda ikinci kitaplarını, neşretmiş bulunuyorlar. Aynı profesörler bundan önce 1964 yılında, «Eğitim, İnsangücü ve İktisadî Büyüme» (Education, Manpower and Economic Growth) isimli ilk eserlerini yazmışlardı¹.

Bu ilk eserlerinde Prof. Harbison ve Prof. Myers, beşerî kaynakların geliştirilmesinin kantitatif ve kalitatif yönden bir genel analizini yapmış bulunuyorlardı. Gene bu eserde kantitatif verilere dayanmak suretiyle yetmiş beş ülkeyi «az gelişmiş», «kısmi gelişmiş», «yarı gelişmiş» ve «gelişmiş» olmak üzere dört genel başlık altında toplamışlardı. Eserin sonuç kısmında ise, ekonomik ve sosyal gelişmenin programlanmasında insangücünün plânlanması ile, eğitimin birleştirilmesi vetiresi ve metodu hakkında bir tartışma mevcuttu.

İnsangücü meselesinin ekonomik gelişme prosesi içindeki problemlerinin gelişmiş ve az gelişmiş ekonomiler yönünden milletlerarası mukayesesini yapan bu birinci eseri takiben neşredilen «İnsangücü ve Eğitim» isimli ikinci kitapta, birinci eserin müellifleri editörlük yapmaktadırlar. Bu eserde birinciden farklı olarak milletlerarası genel bir analiz yerine, ele alınan her ülkenin insangücü problemleri tek, tek teferruatlı bir şekilde tahlil edilmektedir. Böylece her ülkenin kendine has beşerî kaynakları geliştirme meseleleri üzerinde durulmaktadır. Esasında editörlerin, ilk eserlerinde ortaya koydukları genel tahlil, bu ikinci kitabın konusunu teşkil eden münferit memleketlere ait insangücü analizlerinin verilerine dayanmak suretiyle hazırlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, ilk eserdeki milletlerarası tahlil için bu eserdeki münferit memleketlere ait veriler ham madde olarak kullanılmıştır.

1) Frederick Harbison - Charles A. Myers: Education, Manpower and Economic Growth, Strategies of Human Resource Development; Mc Graw - Hill Book Com, New York; 1964; 229 sahifa.

Bu kitaba iştirak eden her yazar, ele aldığı memlekette insan-gücü meselesinin farklı yönlerden önemli hususiyetlerine değinmek suretiyle, kendi analitik görüşlerini geliştirmiştir. Fakat buna rağmen bütün yazarların üzerinde birleştikleri bir çok müşterek nokta da görülmektedir.

İlk olarak bütün yazarlar, sosyal ilim mensubu olarak beşeri kaynaklar meselesini analizlerinde ekonomik gelişmenin ana hedefi olarak görmüşlerdir. Kitap esas itibarile, bazı az gelişmiş ülkelerdeki beşeri kaynaklarını geliştirmesi ve onların ekonomik büyüme ile olan münasebetlerini ele almaktadır. Diğer bir deyişle, ekonomik gelişme problemi, perspektif bir görüşle bu milletlerin üretim kapasitelerini geliştirmek için nelerin yapılabileceği meselesine ışık tutmaktadır.

Eserde 11 yazar tarafından gelişme seviyesi değişik, fakat esas itibarile az gelişmiş 20 memleket tetkik edilmektedir. Bunlar sırasıyla Arjantin (Morris A. Horowitz), Peru (William F. Whyte), Şili (Rudolph C. Blitz), Porto Riko (William H. Knowles), İran (George B. Baldwin), Endonezya (Bruce Glassburner), Komünist Çin (Immanuel C. Y. Hsü), Senegal - Gine - Fildişi Sahili (Elliot Berg), Niyasaland (George Seltzer), Uganda (Robert L. Thomas), Kenya - Uganda - Tanganika - Malaya - Burma - Endonezya - Tayland - Filipinler (Guy Hunter)dir.

**

Bugün bir ülkenin ekonomik gelişme hızının geniş ölçüde o ülkede ekonomik faaliyetlere katılanların kalitatif bünyesine bağlı olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim bir ülkede ekonomik faaliyetler sonucu yaratılan mal ve hizmetlerin gerek hacmi, gerekse kalitesi o mal ve hizmetleri yaratanların vasıf ve eğitim seviyelerinin etkisi altında kalmaktadır. Esasında beşeri kaynakların geliştirilmesi, sadece hızlı bir ekonomik gelişme için zorunlu bulunmamakta, ayrıca modern siyasi sistemlerin müessir bir işleyişe kavuşmasının da ana şartını teşkil etmektedir.

Ekonomik gelişmede insan unsurunun bu stratejik önemi, aslında yeni keşfedilmiş bir gerçek değildir. Nitekim Prof. Harbison ve Prof. Myers de kitaplarının giriş kısmında aynı noktaya işaretlerle «Adam Smith bir kimsenin maharetinin kendisinin olduğu kadar ait olduğu toplumunda bir serveti bulunduğunu öne sürerken, A. Marshall en kıymetli sermayenin insanlarda yaratmış bulunduğu-

na dikkati çekerken, günümüzde T. W. Schultz'un önderliğini yaptığı bir grup iktisatçı, beşeri kaynakların sermayenin bir şekli olduğu ve üretilmiş üretim vasıtası mahiyetini taşıdıklarını iddia ederken, hep aynı nokta etrafında birleşmektedirler» demektedirler. Böylece gerek modern ekonomik gelişme analizleri ve gerek plân modelleri, işgücünün vasıf ve maharet itibarile bünyesine ve eğitim plânlamasına gittikçe daha fazla önem atfetmek zorunluğunu duymaktadır.

Editörler, eserde yer alan ülkelerin insangücü problemlerinin tetkikinden elde edilebilecek bazı genel sonuçları, aşağıda gösterilen yedi nokta etrafında toplamaktadırlar:

1 — Beşerî kaynakların geliştirilmesi her seviyede eğitimi içine almaktadır. Bu eğitimin kapsamına işbaşında eğitim, meslekî eğitim, resmî veya gayrî resmî yetişkinlerin eğitimi de dahil bulunmaktadır. Ayrıca bu meselede malî ve malî olmıyan saiklerinde önemle ele alınması icap etmekte, ücretler ve maaşlar analizlerde bilhassa üzerinde durulması gerekli stratejik faktörler olarak rol oynamaktadır. Bu sebeplerden dolayı beşerî kaynakların geliştirilmesi problemi, çok çeşitlilik arzeden geniş bir programlar ağının ahenkli bir organizasyonunu ifade etmektedir.

2 — Muhakkak olarak eğitim yapılacak yatırımlar ekonomik gelişmeye yardımcı olacaklardır. Fakat aynı zamanda ekonomik gelişme de eğitim için yapılacak yatırımlara finansman imkânları temin etmektedir. Şu halde «eğitim, ekonomik gelişme de hem çekirdek, hem de çiçek olmak durumundadır.». Nitekim «Eğitim, İnsangücü ve İktisadî Büyüme» eserinde bilhassa müelliflerin belirttiği gibi, bir ülkede her seviyede eğitim görmüşlerin oranı ile, fert başına gayrî safî millî hasılâ arasında çok kuvvetli bir korelasyon vardır. Diğer bir ifadeyle herhangi bir ülkede eğitime yatırılacak (X) dolar, millî gelirde (Y) dolarlık bir artışa sebep olacaktır.

3 — Bazı ülkelerde beşerî kaynakların geliştirilmesine tesir etmiyen yatırımlara gitmek, parayı prodüktif olmıyan resmî eğitimlere sarfetmek, eğitimde yanlış gayeler gütmek mümkündür. Bu yüzden eğitimde reform yapmak, en aşağı ekonomik ve sosyal gelişmeyi gerçekleştirmek için eğitime yapılacak yatırımlar kadar büyük bir önem taşımaktadır.

4 — Beşerî kaynakların geliştirilebilmesi için tesirli bir eğitim programı tanzim etmek gerekir. Tesirli programlar, ülkenin eko-

nomik ve sosyal hedeflerine, ekonomik gelişme seviyesine dayanmaktadır. Nitekim bazı ülkelerde ilk tahsil masrafları, orta ve yüksek tahsil masraflarından daha hızla artmaktadır. Meselâ, bazılarında, yüksek tahsilde, güzel sanatlar ve sosyal ilimlere, ziraat ve mühendislik gibi ilim dallarına nazaran daha fazla önem verilebilir. Bilhassa bu durum İran, Şili ve Endenozya gibi ülkelerde görülmektedir.

Diğer taraftan meselâ Komünist Çin'de, hukuk, beşerî ilimler, güzel sanatlar, her eğitim seviyesinde çok mahdut bir şekilde yer almakta ve esas ağırlık teknik eğitime verilmektedir. Ayrıca yeni gelişmekte olan memleketlerde eğitimin kalite ve kantitesi arasında bir denge bulma meselesi de önemli bir problem halinde karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir problem de, iş piyasasına çıkmadan önceki resmî eğitim ile, istihdam esnasındaki işbaşında eğitim arasında bir muvazene kurma meselesidir.

5 — Bilhassa üzerinde durulması icap eden başka bir husus da, ekonomik gelişmede çok önemli bir rolü olan muayyen mesleklerin gelir ve sosyal statü itibarile alâkayı üzerine çekecek durumda olmasıdır. Meselâ bir ülkede ziraat teknisyenlerine, hastabakıcılara ve diğer teknik elemanlara, ödenen ücretler, diğer bir ifadeyle onların gelir ve sosyal statü şartları, sosyal ilim dallarından mezun olanlar lehine ise, yeni yetişen nesiller teknik mesleklere heves etmeyeceklerdir. Bu yüzden gelişme halinde olan ülkelerde meslekler itibarile gelirlerdeki farklar ekonomik gelişmeye yardımcı olacak bir istikâmette meydana gelmelidir.

6 — Gelişmekte olan bütün ülkelerde millî gelirden beşerî kaynakların geliştirilmesine ayrılan yatırım oranları gittikçe artmaktadır. İlk öğretime yapılan yatırımlar, netice de orta ve yüksek öğretim için olan talebi arttırmaktadır. Böylece eğitimin kantitesi gittikçe fazlaşmakta bu da kalitenin dikkate alınmasını zarurî kılmaktadır.

7 — Netice itibarile beşerî kaynakların geliştirilmesinin alternatif tedbirleri, ekonomik inkişafın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmektedir. Gerçi bütün plâncılar ekonomik gelişmede eğitimin önemini kavramışlarsa da, fakat maalesef bir çok gelişme plânlarında beşeri kaynakların inkişafı sistematik bir analiz içine sokulamamıştır. Bazı müellifler insan faktörünün, diğer iktisadî faktörler gibi kolaylıkla ölçülemeyeceğinden dolayı analitik yolla ele

alınmasına şiddetle karşı koyma temayülünde bulunmuşlardır. Halbuki Prof. Harbison ve Prof. Myers'in işaret ettikleri gibi, bu çok hatalı bir yoldur ve beşerî kaynakların değışkenlerini kemmileştirmek, diğerk ekonomik faktörlerde olduğu gibi kabildir.

Sonuç olarak söylemek icap ederse kitapta ele alınan memleketler sayı itibarile az olmakla beraber, bu ülkelerde ele alınan insangücü problemlerinin ortaya koydukları neticeler, az gelişmiş veya gelişme halinde bulunan diğerk bir çok memleketin meseleleriyle büyük benzerlikler göstermektedir. Hususiyle beşerî kaynakların geliştirilmesi meselesini, plânlı bir ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak düşünen Türkiye'nin, kitapta ortaya konan verilerden ve tartışılan meselelerden istifadesi kanaatimizce büyük olacaktır.

Dr. Nusret M. EKİN